

zeker niet overbodig —, is dit vlot en gemakkelijk geschreven werkje zeer aan te bevelen. Voor hen, die zich met de bereiding van sera en entstoffen bezig houden, is het een dagelijksche gids.

H. ALDERSHOFF.

Dr. med. J. ZEEHANDELAAR, *Affekte, Psychotonie und autonomes Nervensystem in der Psychotherapie* (Abhandl. aus dem Gebiete der Psychotherapie und medizinischen Psychologie, herausgegeben von Dr. ALBERT MOLL in Berlin), 4e Heft. Enke, Stuttgart, 1926.

ZEEHANDELAAR tracht den samenhang tusschen de psychische — en daarvan vooral de affectieve — verschijnselen en het autonome-zenuwstelsel opnieuw te belichten. De zieke moet als een biologisch complex worden opgevat, waarin de drie systemen: het autonome, het cerebrospinale en het psychische systeem een onverbreekelijk geheel vormen. Bijna iedere patiënt behoeft psychische en physische behandeling. De behandeling der affectiviteit moet in het midden van de behandeling der neurose staan. Het kernpunt van ZEEHANDELAAR's boek is het begrip psychotonie. Onder psychotonie verstaat de schrijver „de algemeene eigenschap van al het psychische, dat de elementen, die het psychische samenstellen, door ons nog onbekende krachten, worden samengehouden en dat de som dezer krachten een spanningstoestand tengevolge heeft”. Op andere plaatsen duidt ZEEHANDELAAR de psychotonie kortweg als „Seelenspannung” — psychische spanning — aan. Zoo blijkt het begrip, nu eens aangevende datgene wat de spanning geeft en dan weer de spanning zelve, niet geheel scherp. Veranderingen in de psychotonie acht hij het meest wezenlijke van de emotie. Het ontstaan van deze psychohyper- en hypotonie zal een nieuw hoofdstuk in de leer der neurosen moeten vormen. Gesuggereerde voorstellingen kunnen invloed op de psychotonie uitoefenen en daardoor wijzigend, c.q. therapeutisch, werken. In een afzonderlijk hoofdstuk behandelt ZEEHANDELAAR het verband tusschen het autonome zenuwstelsel en de affecten. Terecht wijst hij er op, dat de beteekenis van het autonome apparaat lang onderschat is geworden. Tenslotte wijst ZEEHANDELAAR op de beteekenis van dit alles voor de behandeling van stoornissen in het sexueele leven. Het oordeel over werken, waarin getracht wordt, vele verschijnselen onder één gezichtspunt te brengen, is altijd moeilijk. Zoo ook hier. Legt men den nadruk op de dikwijls scherpzinnige wijze, waarop talloze psychische afwijkingen om het begrip der psychotonie worden gegroepeerd, dan valt veel te waardeeren. Richt men echter de aandacht op het toch altijd min of meer gewrongene — hoe zou dit anders kunnen — van dergelijke theorieën, dan wordt men meer critisch gestemd. Men doet ZEEHANDELAAR's werk het meest recht wedervaren, wanneer men het tasten naar het begrip psychotonie plaatst naast de gegevens van anderer werk. Het begrip psychotonie kan men m.i. het beste vergelijken met JANET's conceptie der „psychische tensie”; EWALD's biotonus; BERZE's opvattingen over de wer-

kingen der psychische activiteit; BLEULER's „Schaltspannung". Al deze onderzoekers houden zich bezig, ieder op hun wijze, met eenzelfde feit, dat nog steeds niet in vollen omvang en wezen is beschreven. De bijdrage van ZEEHANDELAAR tot de kennis van dit begrip, door de gevonden relaties met de affectiviteit en het autonome zenuwstelsel — vooral ook door de pogingen tot praktische toepassing — is ongetwijfeld verdienstelijk.

H. C. RÜMKE.

ROBERT DEBRÉ et PIERRE JOANNON, *La Rougeole, épidémiologie, immunologie, prophylaxie*. Paris, MASSON et Cie, 1926. Prijs f 4.—.

Dr. RUDOLF DEGKWITZ, *Die Masernprophylaxe und ihre Technik*. Berlin, JULIUS SPRINGER, 1923. Prijs f 0.65.

De mazelen krijgen langzamerhand de belangstelling, die zij verdienen, terug. Geleidelijk dringt het door, dat zij in sommige landen meer slachtoffers maken dan de kinkhoest en dan de diphtherie, en dat zij soms ruim 3 × grooter levensgevaar opleveren dan het roodvonk.

Het boek van DEBRÉ en JOANNON geeft aan hem, die een uitvoerige studie van de mazelen wil maken, in 270 bladzijden alles wat hij wenschen kan over sterftestatistiek der mazelenpatiënten in Amerika en Europa, over de sociale factoren, die de sterfte aan mazelen beheerschen, over de vatbaarheid van den mensch voor en de immuniseering tegen de mazelen. Een zeer uitvoerige bibliographie verhoogt de waarde van het werk.

Wie geen tijd heeft zich in dit boek te verdiepen, raad ik sterk aan het boekje van DEGKWITZ „*Die Masernprophylaxe und ihre Technik*" aan te schaffen. Het geeft in 35 bladzijden een voldoende denkbeeld over de prophylaxis van mazelen, over de wijze waarop het anti-mazelen serum wordt verkregen en over den tijd en de wijze van aanwending er van.

Voor de huispractijk is deze wijze van immuniseering nog heel moeilijk uit te voeren. Ook in de ziekenhuizen ondervindt men bezwaren om goed serum in voldoende hoeveelheid te krijgen. Het is daarom te hopen, dat een actieve immuniseering zal worden gevonden. Bovengenoemde collega's DEBRÉ en JOANNON hebben met mevr. dr. KAROLA PAPP in de „*Annales de Médecine*" van October 1926 een stuk gepubliceerd over een actieve immuniseering tegen mazelen.

Helaas neemt het historische overzicht, dat op zich zelf heel belangwekkend is, een veel grootere plaats in, dan wat zij mededeelen over eigen onderzoek omtrent de actieve immuniseering. Zij hopen echter een goede methode van actieve immuniseering op het spoor te zijn. Wij hopen het met hen.

J. KUIPER.